

LASSE MOLIN

ERIK_{JA} RIITTA

Koillismaan ja Jämtlandin
paikallishistoriaa

Erik ja Riitta

Koillismaan ja Jämtlandin paikallishistoriaa

© 2025 Lasse Molin
Taitto. Lasse Molin
Kansi. Books on Demand
Takakannen kuvat Lits Hembygdsförening. ja Leila Kumpula
Kannen kuva. Käylänkosken alasuvanto, Lasse Molin
Kustantaja. w.Readers. Isonjärvenranta 1 G, 02940 Espoo.
lasse.molin@outlook.com
Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Hampuri, Saksa
ISBN 978-952-69876-3-7

Lasse Molin

Erik ja Riitta

Koillismaan ja Jämtlandin paikallishistoriaa

w.Readers

*Elämä on suuri mysteeri
Ihminen kuolee, kun hän katoaa muiden muistista*

Neurokirurgi Juha Hernesniemi

Sisällys

Esipuhe	9
Johdanto	10
Osa 1 JÄMTLAND	11
Jämtlandin historiaa	12
M.1. Jon Ifvarsson, talonpoika, Smedsta, Lit	15
Jon Ifvarssonin ja Marget Pehrssonin lapset	17
M.2. Pehr Jonsson, talonpoika, Smedsta, Lit	19
Pehr Jonssonin ja Sara Ericssonin lapset	21
M.3. Eric Pehrsson Smedsta – kuudennusmies	22
Eric Perssonin ja Maria Jonsdotterin lapset	26
Frösön hästjägerit	29
Östersund vuodesta 1786 alkaen	30
M.4. Jonas West - Halåsen, hästjägare	31
Jonas Westin ja Sara Pehrssonin lapset	32
Jonas Westin ja Ingeborg Hansdotterin lapset	36
M.5. Jonas ja Sofia Molin, hästjägare, Lit ja Frösö	38
Norjalainen puoliso Sofia	42
Jonas ja Sofia Molinin lapset	51
M.6.1. Jonas Petter, tulirokkoon menehtynyt	52
M.6.2. Anna, syntymäheikko	53
M.6.3. Sara ja Erik Christian Genberg, Frösö ja Östersund	54
Saran ja Ericin lapset	57
M.6.4. Olof, heikkona syntynyt lapsi	63

M.6.5.	Erik O. Molin faktori, Östersund	64
M.6.6.	Anna ja Gottfrid Byström, virkamies, Umeå	68
	Annan ja Gottfridin lapset.....	70
M.6.7.	Jonas Molin, murhattu Jällivaarassa	74
M.6.8.	Maria Molin ja puuseppä Anders Olsson	77
	Maria ja Anders Olssonin lapset	80
M.6.9.	Emma Molin ja metsänhoitaja Bernhard Enberg.....	83
	Emma ja Bernhard Enbergin lapset	96
OSA 2	KUUSAMO.....	109
	Suomen valtapoliittinen asema vuosisadan vaihteessa	110
	Erik Molin ja ruotsalaiset sahayhtiöt Pohjois-Suomessa	112
M.6.5.	Erik ja Brita Molin o.s. Kumpula	119
	Erik ja Brita Molinin lapset.....	134
Osa 3	LÄMSÄ-KUMPULAN SUKU	145
LK.1.	likka Lämsä muuttaa Kuusamoon.....	146
LK.2.	Hannu likanpoika Lämsä, Virranniemellä	148
	Hannu likanpojan ja Kaisa Juutisen lapset.....	149
LK.3.	likka Hannunpoika Lämsä, Virranniemellä	150
	likka Hannunpojan ja Kaisa Määtän lapset.....	153
LK.4.	Hannu Lämsä - Kurtin vävy Vallioniemeen.....	155
	Hannun ja Valpurin lapset	156
LK.5.	Isak Vallioniemi eli Lämsä - Niskalehto.....	159
	Isak Lämsä-Niskalehdon ja Marian lapset	160
LK.6.	Antti Lämsä-Kumpula, Kumpuniemi/Kuolajärvi	164

Antti Lämsä-Kumpulan ja Anna Kaisan lapset	168
LK.7. Sippa Kumpula Alakitka Kumpula-53	170
Sippa ja Maria-Leena Kumpulan lapset	179
LK.8.1. Juho ja Sanna Kumpula.....	181
Juho ja Sanna Kumpulan lapset	186
LK.8.2. Brita Molin yksinhuoltaja, Käylä	191
LK.8.3. Antti ja Elmiina Kumpula, Käylä.....	195
Antin ja Elmiinan lapset	200
LK.8.4. Sipi ja Betty Kumpula, kanttori-urkuri, Helsinki	204
Sipi ja Betty Kumpulan lapset	209
LK 8.5. Eetu ja Ruusa Kumpula, Käylä, Kuusamo	210
Eetun ja Ruusan lapset.....	217
LK 8.6. Iikka Kumpula, lahjakas kansanopistolainen	224
LK 8.7. Ulla Kumpula tulirokkoon menehtynyt	226
LK.8.8. Liisa Elmiina Prokkola o.s. Kumpula, Lumijoki	227
LK.8.9. Aukusti Kumpula, suojeluskuntalainen	229
M.7. Jalmari ja Hellä Molin Tavajärvellä	230
Neuvostoliitto aloittaa sotatoimet	238
Sodan seuraukset ja sotakorvaukset.....	244
Jalmari ja Hellä Molinin lapset.....	246
Lähdeluettelo	247
Muistiinpanoja.....	250

Alkusanat

”Erik ja Riitta” kuvaa esivanhempieni elämänvaiheita 1700-luvun alusta alkaen. Erik, isoisäni oli menehtynyt 28 vuotta ennen syntymääni. Riitta, isoäitini samoin 24 vuotta ennen syntymääni. Äidin puolen sukulaisia tunsin jonkin verran, mutta isän puolelta olin poika vailla menneisyyttä.

Ruotsissa asuvista pikkuserkuistani Ruben Thurhagen oli alkanut tutkia oman äitinsä juuria ja kiinnostui siinä yhteydessä myös isoäitinsä veljestä eli Kuusamossa asuneesta isoisästäni Erikistä. Tiemme kohtasivat Rubenin vieraillessa veljensä kanssa Suomessa vuonna 1998, ja sen jälkeen viestittelimme usein löydöistämme. Ruben menehtyi 2022 mutta eläessään hän lupasi, että saan käyttää hänen aineistoaan tässä kirjassa. Erityisesti hänen isoäitinsä, Emma Enbergin perheen tapahtumat perustuvat paljon Rubenin muistiinpanoihin.

Erikin saapuminen Kuusamoon tapahtui sahayhtiön toimesta, mutta päätyminen Kumpulaan lienee sattumaa. Sen sijaan avioliitto Riitta Kumpulan kanssa oli harkittu päätös. Kuusamon mittaamattomat metsät näyttivät tarjoavan työtä vuosikymmeniksi ja Kuusamon luonto, tunturit, vesistöt, ja eläimet muistuttivat suuresti sitä ympäristöä, mihin hän oli tottunut Keski-Ruotsissa. Erik halusi jäädä Kuusamoon, huolehtia perheestä ja integroitua suomalaiseen elämäntapaan. Hän menehtyi kuitenkin sairauteen 46-vuotiaana, Riitta neljä vuotta myöhemmin. Muistomerkkejä ei heistä ole löytynyt. Ainoastaan vuoden ikäisenä kuolleen Runar Molinin risti seisoo yksinäisenä Nilon hautausmaalla.

Tämä kertomus korvaa puuttuvat muistomerkit. Samalla se esittää kahden suvun samanaikaisia elämänvaiheita ja yhteiskunnallisia oloja Pohjanlahden molemmin puolin.

Johdanto

M Molin-suku

LK Lämsä-Kumpulan suku

Kertomus seuraa kahden suvun vaiheita 1700-luvun alusta. Kukin perhe on pyritty kuvaamaan kokonaisena. Tarina jatkuu seuraavassa sukupolvessa siten, että mieslinja säilyy katkeamattomana näihin päiviin saakka. Myös sisarusia ja heidän puolisoitaan on kuvattu siltä osin, kuin tietoja on kohtuudella löytynyt. Mieslinjaa seuratessaan lukijaa helpottavat suvuista käytetyt M- ja LK-tunnukset.

Tiedot on tarkistettu seurakuntien ja arkistolaitosten tietokannoista, jotka pääsääntöisesti ovat digitaalisina sekä Suomessa, että Ruotsissa ja Norjassa. Lisätietoja on hankittu paikallisista arkistoyksiköistä. Digitaaliset sanomalehdet ja muutamat aikaisemmat julkaisut ovat antaneet yksityiskohtaista tietoa monien henkilöiden elämästä. Kuusamon rippikirjat puuttuvat vuosilta 1774-1797.

Etunimi valittiin usein isovanhempien tai muiden lähiomaisten nimistä. Sukunimeksi muodostui ns. patronyymi, joka yhdisti lapsen isäänsä tai joskus äitiin, mikäli oli kysymys aviottomasta lapsesta. Ruotsinkielisiä patronyymejä olen suomentanut vain osittain. Sotilaat olivat erityisryhmä. Liittyessään ruotuun he saivat sukunimekseen sotilasnimen, joka saattoi jatkua myös jälkipolvilla. Kuusamossa sukunimiin tai niiden yhteyteen liitettiin hyvin usein myös talon tai asuinpaikan nimi, joten muuton yhteydessä nimikin saattoi vaihtua.

Molin-suvun lähtöhenkilöt ovat Jon Ifvarson ja Marget Pehrsson Jämtlandin maakunnan Lit-nimisessä seurakunnassa. Samaan aikaan Kuusamon Alakitkalla Virraniemessä aloittavat yhteiseloja Hannu Iikanpoika Lämsä ja Kaisa Juutinen. Kahden suvun geenit kohtaavat vuonna 1917, kun Erik ja Riitta perustavat perheen, saavat neljä lasta, joista yksi on isäni Hjalmar (Jalmari) Molin. Myös Riitan kahdeksan sisarusta perheineen tulevat kertomuksessa esitellyiksi.

Osa 1 JÄMTLAND

Lit

Frösö

Östersund

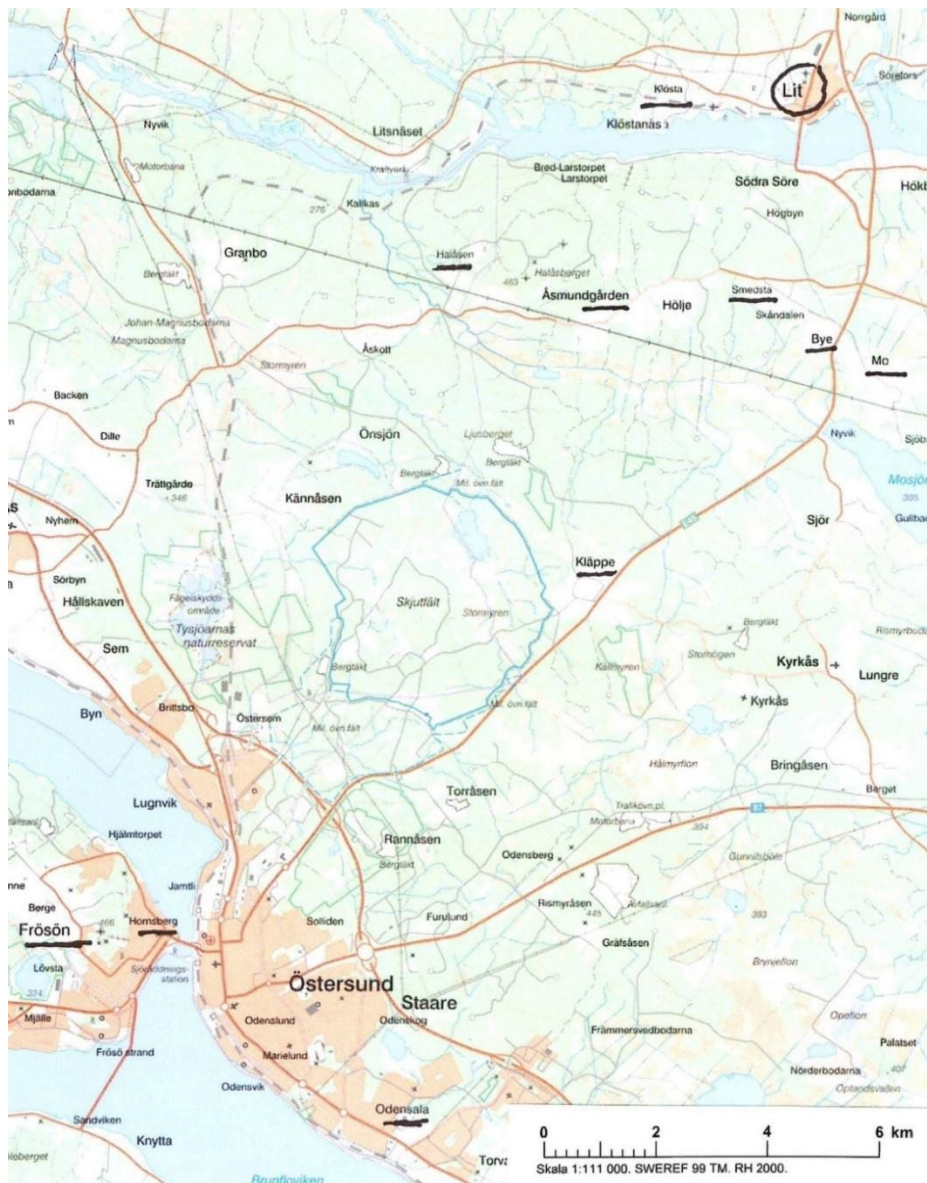
Jämtlandin historiaa

Jämtland muodostaa strategisesti merkittävän alueen Keski-Ruotsissa. Sitä kautta johtaa vanha kauppatie Pohjanlahdelta Trondheimiin ja Tröndelagin seudulle Norjanmeren rantaan. Vuoteen 1178 Jämtland oli itsenäinen maakunta, jolla oli omat lait Ruotsin ja Norjan tavoin. Sen jälkeen alue oli yli 400 vuotta osana Norjaa Tanskan hallinnassa. Vuoden 1645 rauhansopimuksessa Jämtland siirtyi Ruotsin hallintaan. Rauha ei kuitenkaan merkinnyt rauhallisuutta. Tanska yritti miehittää maakuntaa jo 1657. Sen seurauksena Ruotsi päätti hyökätä Tanskan hallitsemaan Norjan Tröndelagiin. Sotien aikana rajaseutujen asukkaat joutuivat kärsimään ryöstelystä, talojen polttamisista ja muusta hävityksestä. Oli aikoja, jolloin osa asukkaista olisi halunnut kuulua Norjaan ja osa Ruotsin alaisuuteen.

Kun kuningas Kaarle XI tuli täysi-ikäiseksi, hän syrjäytti Ruotsin holhoushallituksen. Hän tiedosti Jämtlandin ja Härjedalenin strategisen merkityksen ja antoi määräyksen joukkojen lisäämisestä perustamalla Frösöön erityisen rykmentin ja ratsastuskomppanian. Samalla koko valtakuntaan perustettiin ruotujakolaitos, jolla pyrittiin saamaan täysimääräisiksi monissa sodissa supistuneet sotilasyksiköt. Muutaman talon ryhmä, yleisimmin kaksi tai kolme taloa määrättiin ylläpitämään yhtä sotilasta. Kukin ruotu erotti omista maistaan sotilaalle torpan, jossa oli kylvömaata ja niittyä. Asuintorpan lisäksi piti olla aitta, pieni navetta ja lato. Ruodut maksoivat sotilaalle kertakorvauksena pestirahan ja Kruunu vuosipalkan. Kruunu antoi myös varusteet, sotilasarastein ja kiväärin pistimineen. Jos valtakunta ei ollut sodassa, sotilaat saivat asua torpassaan ja viljellä maataan. Ruotu oli velvollinen järjestämään kyyditykset harjoituspaikoille ja katselmuksiin. Yleisimmin ruotusotilaat taistelivat jalkaisin. Ratsutilat muodostettiin suurimmista ja varakkaimmista maataloista. Niiden tehtävänä oli varustaa miehen lisäksi myös hevonen sotaa varten. Ratsutilan isäntää sanottiin ratsutilalliseksi eli rusthollariksi. Sotilaaksi palkattiin joku tilaton renki tai muu ruotutaloihin kuulumaton mies, mutta myös tilallinen itse tai tilan poika saattoi pestautua. Jos sotilas kaatui sodassa, hänen tilalleen oli palkattava uusi mies, joka

saattoi olla jo etukäteen nimettynä varamiehenä. Rustholli sai kustannuksien vastineeksi valtiolta verohelpotuksia.

Jämtlandin lääni sijaitsee Keski-Ruotsissa. Se koostuu pääasiassa Jämtlandin ja Härjedalenin maakunnista. Läänin pääkaupunki on Östersund, jossa nykyisin asuu noin 66000 asukasta. Östersund sijaitsee Ruotsin viidenneksi suurimman järven, Storsjön rannalla. Järven suurin saari on Frösön. Tällä saarella sijaitsi aikanaan esivanhempieni Jonas ja Sofia Molinin koti Mellbyngård. Saaren eteläosaan muodostui tiheämpää asutusta, joka sai nimekseen Hornsberg. Ajan saatossa mantereen puolelle alkoi kehittyä Östersund. Järven kaakkoon ulottuvassa pohjukassa oli Brundflo, etelässä Berg ja lännessä Oviken. Litin seutukunta sijaitsi noin 15 km koilliseen Östersundista, mereen laskevan Indalinjoen varrella. Siihen kuuluivat joen eteläpuolelta muutamien yksinäistalojen muodostamat kylät, Halåsen, Åsmundgården, Smedsta ja Mo. Joen pohjoispuolella sijaitsivat Litin kirkko sekä Klöstan ja Korstan kartanot ympäristöineen. Nämä kaikki edellä mainitut nimet esiintyvät esivanhempieni asuinpaikkoina ja mainitaan useita kertoja tässä sukutarinassa. Nykyisin kaikki mainitut paikat kuuluvat Östersundin kuntaan.

Lit, Frösö, Östersund sekä muita tekstissä esiintyviä asuinpaikkoja

M.1. Jon Ifvarsson, talonpoika, Smedsta, Lit

Jon Ifvarsson

s.1689

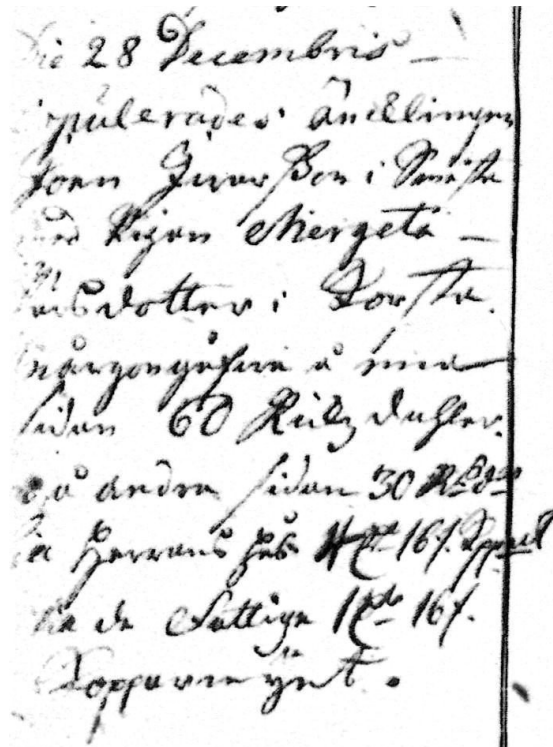
k.12.04.1772

(83)

Marget Pehrson

s.1715

2. puoliso 28.12.1740

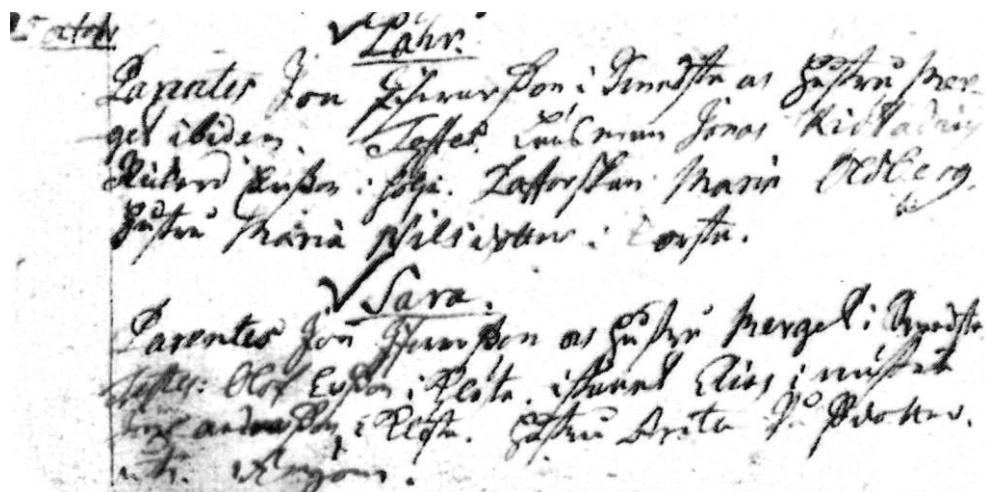
Den 28 Decembris
i pölkernäs anläggningen
Jon Ifvarsson i Pölkernäs
och Kyrans Margareta
Pehrson i Korsta.
Härigenom giftes de
siden 60 Riksdaler
och andra sidan 30 Riksdaler
och parvut gifte sig 16/12
och de Sattiga 16/12.
Loppu om ynt.

Vihkimerkintä Litin seurakunnan rippikirjassa 1740

Vapaa käännös: "28. joulukuuta vihittiin maanviljelijä, leskimies Jon Ifvarsson Smedstasta ja morsian, piika Margeta Pehrson Korstasta. Huomenlahjat miehen puolelta 60 hopeariikintaaleria ja toiselta puolen 30 hopeariikintaaleria."

Seurakunnalle on lahjoitettu 16 hopeariikintaaleria ja köyhien kassaan 16 kupari-riikintaaleria.

Jonin ensimmäisestä avioliitosta ei ole tietoa, mutta solmiessaan tämän toisen avioliiton Jon oli 51-vuotias leskimies ja Marget 25-vuotias piika suuresta Korstan kartanosta. Heidän kaikki neljä lasta syntyivät Smedstan tilalla, ensimmäisenä kaksoset Pehr ja Sara, sen jälkeen viiden vuoden välein Eric ja Brita.

Kaksoset Pehr ja Sara, syntymäkirjaus. Litin seurakunta

Jon Ifvarssonin perhe oli hyvin toimeentuleva päätellen vihittyjen kirjaan merkityistä rahalahjoituksista. On myös merkille pantavaa, että kukaan syntyneistä lapsista ei menehtynyt pienenä vaan kaikki elivät suhteellisen pitkään, myös Sara, vaikka hänen tarkkaa kuolinpäiväänsä en voi vahvistaa.

Pehr Jonsson	s.25.10.1741	k.1799	(57)
Sara Jonsdotter	s.25.10.1741		
Eric Jonsson	s.1745	k.1813	(68)
Brita Jonsdotter	s.23.06.1750	k.1811	(61)

Hästjägarin varusvarasto

Kumpulan vanha aitta

Kuusamoon muuttanut metsätyönjohtaja **Erik Molin** oli lähtöisin Östersundista. Hänen isänsä hästjägar **Jonas Molin** oli naimisissa norjalaisen **Sofia Olsdotterin** kanssa. Smedsta ja muutamat kartanot Jämtlandissa ovat sukutarinan keskiössä useiden sukupolvien ajan, samoin Frösön varuskunnan ratsusotilaat eli hästjägarit. Arkielämän haasteet sairauksineen, lapsikuolleisuus, monien perheiden tragediat ja Jämtlandin luonto muistuttavat paljon Koillismaata, jonne Erik Molin saapui ruotsalaisen metsäyhtiön edustajana. Kun tukisavotta alkoi Kallungin lohkolla, Kumpula Kallunkijärven rannalla oli sopiva paikka yhtiön konttorille. **Sippa** ja **Maria Leena Kumpulan** vanhin tytär **Brita Kaisa (Riitta)** vihittiin Erik Molinin kanssa pääsiäisenä 1908. Sippa Kumpula oli ostanut autioksi kirjatun kruununtilan perintötilaksi 1892. Sipan sukujuuret johtavat aina vuoteen 1692, jolloin Iikka Lämsä muutti uudisasukkaana Kuusamon Virranniemelle. Kahden suvun 300-vuotiseen tarinaan mahtuu niin iloa kuin surua. Onnen hetket jäävät usein perheiden sisäiseksi, mutta onnettomuuksista ja muista ikävyyksistä saamme tietoa vanhoista lehdistä ja käräjäoikeuksien pöytäkirjoista. Aikuisväestöä niitti keuhkotauti, isorokko ja monet hukkumistapaukset. Orpolapsia oli paljon eikä heidän elämä ollut helppoa, mutta kovalla työllä useimmat selvisivät.

Riitan ja Erikin avioliitto katkesi yhdeksän vuoden jälkeen Erikin menehtymiseen. Muutto Kuusamon kirkonkylästä takaisin Alakitkalle ja uusi virheellinen puolisovalinta oli kohtalokas. Orpolapset selvisivät henkisillä vaurioilla, mutta Riitalle ratkaisu oli kuolemaksi. Jalmari palasi vuosien päästä kasvatti-isänsä kartanolle Tavajärvelle. **Jalmari** ja **Hellä Molin** lapsinensa olisivat jatkaneet siellä elämäänsä, ellei sota olisi pakottanut evakkomatkalle. Valkoinen vene jäi koulurantaan. Jalmari kääntyi vielä viimeisen kerran ja katsoi taakseen. Hän näki liekkien roihuavan yhä korkeammalle talosta, jota hän oli koko kesän rakentanut.

BoD

9 789526 987637